

A MONARCHIA UTOLSÓ KÖVETE

Kánya Kálmán Mexikóban 1914-1919

Szeged, 1990. 117 p.

Mexikó — Miksa gyászos kalandja után — igen periférikus helyet foglalt el a megalakuló Osztrák-Magyar Monarchia gazdasági és politikai orientációjában. Ennek volt következménye, hogy 1901-ig nem is volt diplomáciai kapcsolat e távoli területek között. A század elején azonban Mexikó stratégiai helyzete meglehetősen felértékelődött a megnyitandó Panama-csatorna közelsége és bányakincsei, elsősorban kőolaja miatt. A Monarchia birodalmi presztízse is megkívánta a kapcsolatok felvételét.

Kánya Kálmán a magyar külpolitikai élet jelentős egyénisége volt. Diplomata az első világháború idején, 1920 és 1925 között Magyarország külügyminiszterének állandó helyettese, majd Hitler hatalomra kerüléig berlini magyar nagykövet, 1938-ig pedig külügyminiszter volt. Ennek a történelmi életútnak egy ismeretlen periódusáról, az 1914-19 közötti mexikói követségről szól Anderle Ádám és Kozári Monika könyve. A többéves kutatómunkát lezáró kötet Kánya Kálmán eddig még feldolgozatlan levéltári jelentéseit és iratait felhasználva új oldalról tárja fel a mexikói forradalom eseményeit, bemutatja az Osztrák-Magyar Monarchia külpolitikai tevékenységét az első világháború idején és megismerteti a diplomata egyéni sorsával, diplomáciai tevékenységével.

Kánya a kezdődő mexikói káosz idején, 1913 októberében kapta meg kinevezését és 1914 elején foglalta el hivatalát. Ahogy jelentéseiben is utal rá: egyre nehezebben szerzi információit a forradalmi helyzetről, magának kell tehát adatokat gyűjteni, és döntenie arról, birodalma nevében hogyan viszonyuljon az egymással szemben álló erőkhez: Huertához, Carranzához és a Villa-Zapata seregekhez.

Hogyan képviseli egy erős elszigeteltségben élő követ a Monarchia érdekeit egy távoli földrész egyik országában? Mit érzékelhetett a századforduló Európájában klasszikus diplomáciai iskolát megismerő Kánya a félreállításként is értékelhető kinevezés után a mexikói forradalomból, az Egyesült Államok és az európai nagyhatalmak Mexikó-politikájának alakulásából, a világháború után felértékelődött Mexikóról és annak külpolitikájáról?

1914 közepétől Mexikó azért tett különleges jelentőségre, mert az európai nagyhatalmaknak nem volt mindegy, hogy az Egyesült Államok hogyan viszonyul a mexikói forradalom és a kirobbant világkonfliktus eseményeihez. Nagy kérdés volt, hogy a németek vagy az Egyesült Államok vezette erőcsoport nyer befolyást Mexikóban, illetve az, hogy ez utóbbi mennyire bonyolódik bele a mexikói ügyekbe, és ez mennyire köti le figyelmét, hadipotenciálját. Németország vezető körei abban reménykedtek, hogy az amerikai csapatokat jó ideig leköti majd Mexikó, ha számára „megfelelően” alakulnak az események. Meg is indult a német titkos diplomácia és propaganda ennek érdekében. A szerzők a jelentések alapján megállapítják: Kánya Kálmán „... a háború következményeinek hatására éppen 1916-17-ben vállalja a

németekkel való együttműködés erőteljesebb formáit...” akkor, amikor a Monarchia külpolitikája távolodni kezd a német külpolitikától.

Miután az európai hatalmak 1916-ban sorra elismerték a hatalmat de facto kezében tartó Carranza-kormányt, az Osztrák-Magyar Monarchia és Mexikó viszonya jelentősen javul — nem utolsósorban Kánya követ tevékenységének köszönhetően. Az Egyesült Államok 1917-es hadba lépésével azonban az amerikai kontinens szinte teljesen elszigetelődött Európától; a Monarchia felbomlása pedig államnélkülivé tette mexikói követét is. Hazatéréséig, 1919 júliusáig mégis a „Monarchia követe”-ként tevékenykedett állomáshelyén.

A szerzők — Anderle Ádám professzor a szegedi József Attila Tudományegyetem Latin-Amerika Története Tanszék vezetője és Kozári Monika történész, a TMB referense — a bécsi Haus-, Hof- und Staatsarchiv mexikói témájú iratanyaga mellett az Archivo de la Secretaria de las Relaciones Exteriores de Mexico Ausztria-Magyarország gyűjteményét, valamint a korabeli mexikói sajtóanyagot is felhasználták. A dokumentumgyűjtemény mintegy 500 levéltári iratból válogatott, ezek illusztrálják az Egyesült Államok és az európai nagyhatalmak Mexikó-politikáját, a Monarchia külpolitikájának alakulását, a mexikói forradalom eseményeit, valamint Kánya Kálmán diplomáciai ténykedését.

A szakszerű alaposággal készült kötet segítséget nyújt a magyar történészeknek egy későbbi teljes Kánya-kép kialakításához, és kiindulópontjául szolgálhat egy, a Monarchia Amerika-politikáját feldolgozó kutatómunkának.

Kaczúr Ágnes